

IRAULTZA BURGESA ESPAINIAN

IBAN ZALDUA

Lehen honen helburua nahikoa mugatua da, alegia Espainia-ko *Iraultza Burgesa*-ren inguruan eman den eztabaida teorikoen berri ematea, eta baita ere azkenaldi honetan iraultza burgesa-ren kontzeptu horri egiten ari zaion zenbait kritika azaltzea.

Lehenik esan behar dugun gauza hau da, eztabaida horretan erabili izan den *Iraultza Burgesa*-ren kontzeptua, marxismoak sortutako kontzeptua izan dela, edo beste era batera esateko, materialismo historikoaren barnean aurki dezakegun iraultzen teoriaren barruan koka daitekeela. Guzti honen oinarriak Marx-ek bere *Ekonomia politikoaren kritikarako ekarpena* liburuan idazten zuen pasarte famatuan daude,¹ bere beste zenbait lan aparte utzita. Aspaldian marxismoak aipatutako zenbait produkzio-molde eta iraultza, zalantzan jartzen dira

gaur egun (adibidez, produkzio-era asiatarra, iraultza feudala, etab.),² eta, horretaz, oraindik osasunez irauten duen bakarra (oso eztabaidatua den iraultza sozilista alde batera utzita) Iraultza Burgesa da, hau da, feudalismoaren eta kapitalismoaren artean dagoen iragaitzan gertatu beharrekoa, esan nahi bait da, historiaren momentu eta leku batean, produkzio-molde feudalaren arabera garatzen ari ziren indar produktibo kapitalistak produkzio-molde feudal horrekin kontraesanean jartzen direla, eta orduan Iraultza Burges bat ematen dela. Ordurarte boteretik kanpo zegoen klase burgesak botere politikoa eskuratuko zuen, klase feudalari kenduz, eta jarraian Erregimen Zaharreko maila guztietan, ekonomian, gizartean, zuzenbidean, ideologian, etab. alegia, kapitalismoari jartzen zizkion trabak deuseztaten saiatuko zen, produkzio-molde kapitalista rentzat aurrera egiteko bide guztiak zabalduz. Azken finean, feudalismo edota feudalismoaren hondakinak deuseztatzerator Iraultza Burgesa. Horrela, era berean, marxisten ikuspuntutik feudalismoa zertan datzan jakin beharko genuke, eta honetan teorilari eta historialari guztiak ez datoz bat. Esaterako, Alvarez Junco-ri jarraituz, eta Dobb-en eta Sweezy-ren arteko eztabaida famatua kontutan harturik,³ Dobb-entzat eta bere jarraitzaileentzat feudalismoa jaun feudalaren eta jopuaren arteko erlazioan oinarrituko litzateke (nola jaunak ekonomiaz kanpoko bitartekoen bidez, kentzen dion aborokina jopuari); honela, Iraultza Burgesa erraz koka daiteke herrialde bakoitzean jopuen askapena ematen denean, hau da, hauek nekazari aske edota proletalgo bihurtzen direnean; nobleak estamentu izatetik, jabe soilak izatera pasatzen direnean; lurrak, zama feudal guztietatik libre, merkatura irteten direnean, etab. Sweezy-ren eta bere jarraitzaileen feudalismoari buruzko interpretazioa, aldiz, zabalagoa da (maila tekniko bajua, merkatal erlazio gutxi, deszentralizazioa, jaunaren eskubide juridikoak, eta beste zenbait elementu gainegiturazko aipatzen dituzte...) eta horrela, eman beharreko aldaketak askozaz orokorragoak izan beharko ziratekeen, ekonomi, gizarte eta politika-arloetan; hauetatik asko aldi berean eman ez zirenez gero, Iraultza Burgesa prozedura luze bihurtzen da huentzat, edota Iraultza Burgesa ren orde z, trantsizio-garai luze bat aurkezten dute. Espainiako historiografiaren barnean emango

den eztabaidaren mamia bi ikuspegi ezberdin hauen islada izango da nolabait, nahiz eta beste zenbait faktore ere kontutan hartu beharrekoak izan.

EZTABAIDA

Honekin, arazoaren egoera zein den (edo izan den) azalztera pasatuko gara. Esan beharra dago eztabaida moduko honen mamia 60ko eta 70eko hamarkadetan eman zela, eta azken urte hauetan, aldiz, asko baretu dela, Iraultza Burgesaren kontzeptua jasaten ari den kritikekin batera. Eztabaida horretan parte hartu zutenek, bestalde, Iraultza Burgesaren kontzeptu marxista onartzen zuten, baina ez zuten guztiek era berean ulertzen, eta hor aurkituko dugu eztabaida “klasiko” honen arrazoia.

Eztabaida honetan azalduko zaizkigun jarrera nagusiak bi izango dira bereziki, baina anekdotikoa bada ere, aipatu beharrekoa da hirugarren bat, Nafarroako historialari-eskolak mantendu duen ikuspuntua, hau da, Iraultza Burgesa Espainian XVIII. mendean gertatu zela, Carlos III.aren garaian hain zuzen ere. Ikuspegi hau ez da inolaz ere marxista, eta Rodríguez Casado edota José Luis Canellas historialariek sostengatu dute.⁴

Bi ikuspegi *klasiko*-etara itzuliz, esan beharra dago Espainian denbora luze batez nagusi izan direla, Iraultza Burgesik izan ez zenik, edota izatekotan ere, garai luze batean zehar garatuko zela esaten zutenak. Hauen artean, eta Pérez Garzón-i jarraituz,⁵ Pierre Vilar, Tuñón de Lara, Tamames, Solé Tura, Josep Fontana (bere zenbait lanetan), etab. agertu ziren jarrera honen defendatzaile nagusi modura, bereziki 50eko eta 60ko hamarkadetan. Hauentzat, oro har, nahiz eta zenbait aldaketa garbi egon, burgesiak ez zukeen boterea eskuratuko eta oso ahul mantenduko zatekeen mende horretan zehar, boterea lurren jabe zen oligarkia baten eskuetan zegokeen bitartean; bitartean egitura ekonomikoak atzeraturik jarraitzen zuten, nekazaritzan oinarrituz eta merkataritza eta industriaren garapen minimo batekin. Halaber, Frantzian ez bezala, burgesiak

ez zukeen lortuko erregimen demokratiko bat Espainian eta oligarkiak edo nobleziak jarraituko zukeen agintzen: burgesia ahulegia izan zen benetako Iraultza Burges bat aurrera eramateko, eta nolabaiteko konponketa batera ailegatuko zen oligarkia lurjabe horrekin. Guzti honi erantsi behar zaio, lurjabego handiak jarraituko zuela nagusi izaten nekazal egituran, eta kazikismoa giza erlazio feudalen jarraipentzat joko dute.⁶

Ikuspegi oso honen oinarria, Pérez Garzón-ek dioenez, Espainiako bi Errepubliken porrotaren ondorioa litzateke hein handi batean, bai errepublikanismo burgestxikiaren aldetik (Costa, Sánchez Albornoz...), bai II. Errepublika garaitik aurrera PCEk (PSOEk, Alvarez Juncok eransten duen bezala)⁷ eratu zuen programa ideologikoaren aldetik. Momentu horretan partidu hauek Espainian Iraultza Burgesak porrot egin zuela esango zuten, oraindik kapitalismora iragatea ez zela lortu (eta hortaz langilegoaren lehenengo helburua kapitalismoa eta demokrazia burgesa lortzea zela, jarraian Iraultza Sozialista aurrera eramateko: Errepublika defendatzeko indar demokratiko burgestxikiekin eratutako batasuna defendatzen zuen ikuspegi honek). Planteamendu hauek, zeinak PCEren kasuan 1975 arte mentendu bait ziren, eragin haundia izan zuten aipaturiko historialari aurrerakoi horiengan. Guzti hau, Pérez Garzón-ek dioenez, Iraultza Frantsesak izan duen pisu ideologikoagatik ere gertatuko zen, Iraultza Frantsesa izan bait da, betidanik, Iraultza Burgesaren paradigmarik gorena; nolabait ere, historialari hauek Iraultza Burgesa demokrazia burges baten lorpenarekin identifikatuko zuketen, Frantses Iraultzaren lorpenetik handiena izan zenarekin. Espainian XIX. mendearan garai luze batez oso sufragio zentzitario mugatu bat baizik ez zen lortu.

Bestalde lurraren arazoa dugu: latifundioak nagusi izaten jarraitu zuen Espainiako parte handi batean. Historialari hauek, latifundioaren nagusitasun hau egitura feudalen iraupenarekin lotzen dute. Espainian ez zen eman, Frantzian gertatu zen bezala, nekazalgoaren iraultza, hau da, nekazal jabego txikia indartuko zuen iraultza, nobleziaren, jaunen eta "señorio"aren kontra joango zena. Espainian ez zen gertatu aldaketa hau, eta beraz Iraultza Burgesa ez zen garaile atera. Fon-

tana-k Erregimen Zaharreko nekazal erlazio ekonomikoak deuseztatzeko bi aukera zeudela dio:⁸ alde batetik, bide iraultzailea (“vía revolucionaria”), zeinaren bitartez jaunei lurra kendu eta bertan lan egiten zuten nekazariak bereganatzen bait zuten, Frantzian gertatutakoa alegia (hemen ez bait zen bereiztu jaurgo solariegoa eta jaurgo juridikzionala, hau da, nobleek lurren jabegoa eta bertan bizi zirenen gain zituzten eskubide juridikzionalak, bat kontsideratu ziren, eta feudalismoa deuseztatzerakoan, dena aldi berean deuseztatu zen: eskubideak eta jabegoa, orokorki); eta beste aldetik, Fontana-k bide erreformista (“vía reformista”) deitzen duena, Espainian inposatu zena azken finean, hemen jaurgo juridikzionala jaurgo solariegotik bereizi zen, eta deuseztatu ziren bakarrak eskubide feudalak izan ziren, lurren jabegoak jaunena izaten jarraitu zuelarik. Bereizketa honek nahasketa ugari ekarri zituen, nobleek ondo aprobetxatu zituztenak, jaurgo juridikzional zirenak jaurgo solariego bihurtuz, adibidez. Desamortizazioa egiteko hautatu zen bidean ere gauza bera ikus daiteke: Estatuak, desamortizatutako lurak banatu ordez, subastan saldu zituen, nekazalgoaren gehiengoaren eskuetatik urrunduz.

Korrante honen barruan, beste ikuspuntu bat Jordi Solé Tura-k bere *Catalanismo y Revolución Burguesa* liburuan ematen diguna da. Honek ere Espainiako Iraultza Burgesen porrotari buruz dihardu,⁹ prozesu luze eta zapuztu bat izan zela esanez. Nolabait iraultza burgesa eta iraultza industrial bate-ratzen ditu, beraz, bigarrenak porrot egin zuenez Espainian, Iraultza Burgesik ez zela izan dio (guzti hau aurreko egileek esaten zutenarekin lotuz: egitura ekonomikoen atzerakuntzarekin eta nekazal ekonomiaren nagusitasunarekin), baina aldi berean Katalunia aparteko kasu bezala azaltzen du: han iraultza industrial bat eman zela esanez, han kapitalismoa garaile izan zela, etab. esanez; dena den, honek kontraesan bat suposatzen zuen Espainia atzeratu, nekazari eta oraindik feudalariekin... burgesia katalandar honen iraultza zapuztuko zen, estatu-mailan botererik eskuratzea ezingo bait zuen lortu. Guzti honek katalandar nazionalismoaren sorreran zerikusi handia izango du Solé Tura-rentzat, zeren botere estatal hori lortu ezinean, katalandar burgesia nazio berri bat errebindi-

katzen hasiko bait da, han Iraultza Burgesa benetan aurrera eramateko.¹⁰

Aurrerako jarrera zalantzan jartzeko beste ikuspuntua aztertuko dugu orain, 70eko hamarkadan sortu eta sendotu zena alegia, eta behar bada gaur egun arte indarririk handiena izan duena.¹¹ Funtsean, honek aditzera dakarrena zera da, Iraultza Burges bat izan zela Espainian, 1834-1841 bitartean eman ziren aldaketa juridikoak muintzat hartu behar direlarik (1835-1837 bitartean bereziki, Mendizabalekin). Korronte hau jarraitu zuten historialariak ugari dira, adibidez Enric Sebastián eta bere “Valentziako eskola” aipa daiteke.¹² Jarrera honen partaide argia dugu Jordi Maluquer de Montes ere.¹³ Honen ustez instituzio feudalek bi eraso nagusi jasaten dituzte XIX. mendean hasieran, Independentzi Gerratean eta Hirurteko Liberalean alegia, eta ekintza iraultzailea 1833tik aurrera, Fernando VII.a hil eta gero, batipat 1835-1837 urteetan bateko zen, politika askoz moderatuago baten bidez, baina batzuetan hainbat Junta Iraultzailerren eraginaren menpe ere bai. Prozedura honetan aristokraziaren zati garrantzitsu bat burgesian integratuko zen.¹⁴ Maluquer-entzat (gero Clavero aztertzerakoan sakonkiago ikusiko dugun bezala) 1836-37 urteetan ematen diren aldaketa juridikoen Erregimen Zaharra deuseztatzen dute, lehengo nekazal egiturak beren hartan mantenduz, baina aintzinako lurjabe nobleak, lurjabe burges bihurtuz. Hemendik etorriko da produktore txikiaren egozketa azkarra, oraindik ia batere industrializaturik ez zegoen lurralde batean honek dakartzan ondorioekin. Aldi berean, espainiar Iraultza Burges honetan kanpoko faktoreen garrantzia azpimarratzen du.¹⁵

Dena den, ikuspegi oso honetan Bartolomé Clavero-ren tesiak izan dira gaia gehien sakondu dutenak eta baita eztabaida gehien sortu dituztenak ere. Clavero jaunak Zuzenbidearen arloa jorratzen du, eta hau bere planteamenduetan argi azaltzen da. Bere lanaren lehenengo urratsak *Mayorazgo. Propiedad feudal en Castilla (1369-1836)* liburuan agertzen zaizkigu, hau da, instituzio juridikoen baten azterketa diakroniko batean. Clavero -rentzat, lan horretan, Iraultzaren puntu garrantzitsuenetako bat primutzaren (“mayorazgo”) abolizioan datza, hau da, desbinkulazioa deitzen ohi dena: ekonomia feu-

dal aurreratuaren elementu garrantzitsua denez gero, etxaguntzaren suntsidura Iraultza Burgesaren momenturik gorenatzat joko du, jabego-eskubidearen arloan behinik behin.¹⁶ Honekin, aurreko korronte historiografikoak iraultza industrialaren eta iraultza burgesaren artean egiten zuen nolabaiteko identifikazioa zalantzan jarri nahi du, Clavero - rentzat aldaketak ez bait dira aztertu behar produkzio-indarraren arlotik, produkzio-erlazioen aldetik eta bere ispilu den Zuzenbidearen arlotik baizik. Clavero-ri guztiz garrantzizkoa iruditzen zaio iraultza aurreko gizartearen ezaguera on eta finko bat edukitzea, Iraultza Burgesaren oinarriak ezagutzeko eta noiz-nola gertatu zen jakiteko:¹⁷ “ekonomia” edota “zuzenbidea” bezalako kontzeptuak bereiz ezin daitezkeen gizarte batean (Erregimen Zaharrean alegia, bereizketa hori kapitalismoaren ondorioz etorriko bait zen),¹⁸ nekazaria lurrari lotuta dago, eta klase meneratzaileak kentzen dion soberakina (“excedente”) bitarteko edo bide estraekonomikoen bidez egiten du, koertzioaren bidez, koertzio hau juridikoa delarik¹⁹ (kapitalismoan gertatzen ez dena, hemen plusbalia bide ekonomikoen bitartez kentzen bait zaio langileari, lan-merkatuaren barnean). Iraultza Burgesa, Clavero-entzat, aurreko baldintza horiek deuseztatuz, erregimen kapitalista baterako oinarriak jarriko lituzkeena izango litzateke, lanaren eta soldataren arteko erlazioen nagusitasunarekin.²⁰ Beraz, gizarte prekapitalista horren ekonomia-aren kontzeptzio juridikoa hain garrantzitsua zenez gero, Iraultza bide juridikoaren ildotik joango zen, kasu honetan (1835-37 urteetan betirako hartu ziren beste neurriekin batera, adibidez desamortizazioa, gremioen deuseztatzea, merkatal askatasuna, etab...) primutzaren behin-behineko suntsiduran gauzatzen delarik²¹ (neurri guzti hauek 1812-1814 eta 1820-1823 denboraldietan ere aurrera eramane ziren, baina ondoren gertatutako erreakzio absolutistek lorpen guzti horiek ezabatu zituzten, horregatik Clavero -rentzat ez dira momentu iraultzaileak baizik, benetazko Iraultza Burgesa 1835etik aurrera eman zelarik), hau da, 1835-1837 bitarte horretan, Mendizabal gobernuan zegoela. Lurraren egoera juridikoaren aldaketarekin batera (primutzaren abolizioak traba guztien bukaera suposatzen zuen, lurra eta lurraren inguruan ematen ziren erlazioak zentzu kapitalista batean aldatzen bait ditu; merka-

tura irteten dira: gogora dezagun primutzak nobleen lurren hipoteka galerazten zuela. Bestalde, noble baten ondareak oso-osorik pasa behar zuen oinordeko bakar baten eskuetara; lur horiek inkonfiskableak ziren eta arrendamendu laburretara behartzen zituen nekazariak, Gaztelan bereziki...) gizarte-arloan e re aldaketa bat ematen da, zeren, lehen aipatu dugun bezala, nobleak jaun izatetik jabe izatera pasatzen bait dira, hau da, burgesiarekin bat egiten dute.

Clavero -ren ikuspegi honek kritika gogorrak jaso ditu, Martínez Shaw-renak adibidez. Honen ustez Clavero-k indar produktiboen garapenaren azterketa baztertu egiten du eta Iraultza noiz izan zen argitzen badu ere iraultzaren prozesua alde batera uzten du, etab.²² Josep Fontana-renak izan ziren kritika gogorrenak: adibidez, Iraultza Burgesaren momentua 1835-37 bitarte horretan jartzea, eta berarentzako askoz ere garrantzi handiagoa duen 1823-33 hamarkadari, berak ikertutakolari hain zuzen ere, kasurik ez egitea.²³ Baina gehien bat salatzen duena hau da, Clavero ikuspegi juridikoetan baino ez dela oinarritzen, hots, gainegitura bakarrik aztertzen duela, egitura ekonomikoa eta gainegitura aldi berean aztertu ordez. Clavero-ren eredu, eredu geldo bat bezala agertzen da Fontana-ren iritziz, alegia, bere eredu hori guztiz tekniko edota metateorikoa dela aurpegiratzen dio, ez dagoela datu historikoetan oinarrituta, baizik eta Althusser-en edo Hindess-en eta Hirst-en lanen antzeko zerbaitekin egin nahi duela²⁴ (ez dio garrantzirik ematen —Claverok— produkzioaren gorabeherari, Erregimen Zaharreko klase meneratzailea nobleziak eta burgesiak osatuko lukete, etab.).²⁵ Azken finean, ikuspuntu marxistatik egiten dion kritika bat da: Fontana-rentzat Clavero-k ez luke errespetatuko Marx-ek eta Engels-ek feudalismotik kapitalismora doan trantsizioa dela eta, Iraultza Burgesaz egiten zuten azalpena.

Eztabaida, gutxi gorabehera, une honetan gelditu zen, edo behintzat ez da askoz ere gehiago entzun, marxismora hurbiltzen diren zenbait saialdi heterodoxo alde batera uzten badi-tugu,²⁶ nahiz eta aipagarria izan Fernández de Pinedo eratzten saiatzen den sintesia, Clavero nahikoa kontutan harturik, baina kritikak azaldu zituen hutsuneak nolabait bete nahian: XVIII. mendetik zetorren prozesu ekonomikoa aztertuz, ikus-

ten du nola XIX. mendea ailegatzera aurreko mendeko lurjabeak eta merkataritzan ari zirenak ere pilatutako kapitalaren inbertsioak egiteko posibilitateak murriztu zirela (bai nekazal arloan, errendimenduak jaitsi zirelako; bai merkataritzan, XVIII. mendearen bukaerako gudak zirela medio...), gehien bat lurrak saltzen ez zirelako (gogora ditzagun binkulazioa eta amortizazioa), Estatuaren krisialdia juroen balioa jaisten zuen, etab. Hau izango zen XIX. mendearen hasierako mugimendu iraultzaileen oinarria, eta 1835-37ko Iraultza Burgesa ekarriko zuena azken finean.²⁷

Egia esan, ikusi dugun guzti hau nahikoa eztabaida nominalista batean erortzeko arriskuan egon zen, nahiz eta bertan parte hartzen zutenek beren iritziak argi bereiztu besteen iritzietatik. Hau dela eta, hurrengo atalean, Iraultza Burgesaren kontzeptuari berari, azken urte hauetan egin zaizkion kritika batzuen azalpena egitea komenigarria iruditu zaigu, arazoa zein bide berritatik zuzen daitekeen nolabait antzemateko.

“IRAULTZA BURGESA” KONTZEPTUAREN KRITIKA BATERAKO

Gainbegirada bat bota diegu Iraultza Burgesari buruz Espainian nagusi izan diren jarreari. Bi jarrera hauek materialismo historikoaren inguruan egin zen eztabaida batetik sortu ziren eta, berez, “Iraultza Burgesa” kontzeptua onartzen zuten; gertatzen zena zen, modu ezberdinean ulertzen zutela berori, ikusi dugun bezala. Baina azkenaldi honetan kontzeptuak berak kritikak jasan ditu, historiaren gertakizunak aztertzeko tresna baliagarri izaten jarraitzen duen galdetzen dio zenbaitek bere buruari. Kritika hau nahiko zabala da, eta ikuspuntu ezberdinetatik egin dena; hemen gutxi batzuk aipatzea baino besterik ez dugu egingo, eta nahikoa azaletik, gauzak gutxi gorabehera nondik nora doazen ikusteko.

Adibidez, 70eko hamarkadaren hasieran, ikuspuntu marxista argi batetik gainera, Poulantzas-ek zalantzan jartzen zuen ordurarte iraultza burges “tipikotzat” jotzen zen Iraultza Frantsesa benetan horren eredu gorena izatea, alde batetik ez zuelako gutziz ezarri produkzio-molde kapitalista beste pro-

dukzio-moldeen gainetik (nekazal produkzio txikia deitzen dena izango bait zen garaile...); bestalde, Iraultza honek, ez zuen Britainia Haundikoak edo Alemaniakoak adina indarrik eskuratu, burgesiak ez zuelako boterea nobleziarekin banatu, baizik eta burgesia txikiarekin eta nekazalgo txikiarekin, ahula eta iraunkorra izango ez zen elkartasun batean; Iraultza Frantsesa ulertzeko hain garrantzitsua den jakobinismoa, ez zen soilik edeologia burges bat izango, beste mota batzuetako elementuak bait ditu bere baitan, “sans-culottisme”tik datozkionak alegia, askoz ere “sozialagoak” direnak, etab.²⁸

Iraultza Frantsesa dela eta, ahaztu ezina da, bestalde, Furet-en eta bere eskolaren ekarpenak, materialismo historikoa-ren ikuspegiaren kontra gogor jokatu dutenak; beste gauza askoren artean, hauxe mantenduko lukete, berez ez zela izango Iraultza hau burgesiak nobleziaren barne-kontraesan eta tirabirak izango zirela, azken finean Iraultza nobleek hasi zutela... gerago pasa zena Iraultzaren barne-dinamikak berak eragindakoa zatekeen, nolabait ere sortutako desorekek eraginda.²⁹

Era berean, Arno J. Mayer-en ikuspegia interesgarria dela pentsatzen dugu, honek Erregimen Zaharreko iraunkortasunaz hitz egiten bait du:³⁰ Europan ekonomia industrialak nekazal ekonomiari ez zitzaionik nagusitu XIX. mende osoan esanez abiatzen da, eta nobleziaren eragin ekonomiko, sozial eta politikoa ez zela desagertu esaten du, aitzitik batzuetan indartu ere egin zela dio, lehengo mendeetatik zuzenean zetozen monarkia batzuen barnean eta babesean; kultura eta ideologia oso-osoan nobleziaren eraginen menpean egongo ziren, eta burgesia, egile honentzat, ez zen gai izan bere ideologia propioa eratzeko.

Baina kritika hauek ez zaizkio soilik “Iraultza Burgesa” kontzeptuari egin, marxistek erabili ohi duten Iraultzen teoriara ere zabaldu bait dira oro har. Horrela, 1848ko Frantziako Iraultza tradizionalki iraultza proletarioen lehenengo saio edo abiapuntutzat hartzen zen; baina iraultza hau zergatik gertatu zen Frantzia eta ez ekonomi arloan askozaz ere aurreratuagoa zegoen Britainia Handian aztertzerakoan, Craig Calhoun honako ondoriora iristen da: iraultza hau aurrera atera zutenak, alegia, ez zirela izan sortuberrira zen fabriketako langile-ria eta partaidea, baizik eta industria horrek suposatzen zuen

produzio-era berriak arriskuan jartzen zituen artisautza zahar-
raren partaideak (Britainia Haundian ez zen emango iraultza-
zarik, proletalgo-kopuru handiagoa zegoelako, egoera berrie-
kin askoz ere konformeago zeudenak, eta nolabait ere arti-
sauak baino “erreformistagoak” zirelako: artisau horiek izango
ziren, Britainia Haundian, kartismoaren oinarria).³¹ Garai eta
arazo berdina aztertuz, Stedman-Jones-entzat kartismoak
inguru industrialetan eta artisauen herrietan edukiko zuen
indarra, bietan, era berdintsuan; arazoaren gakoa, nolabait
ere, arlo politikoan aurkitzen du: Ingalaterran ez zen iraultza-
rik gertatuko politika-mailan Estatuak oreka handiagoa lortu
zuelako, “klase ertainak” burgesia txikia bereganatuz eta kar-
tisten errebindikazioetatik baztertuz aldi berean. Frantzia ez
zen hau gertatu, eta burgesia txikiak (eta handiaren zati batek)
herri xehearekin batera hartuko du parte mugimendu iraultzailean.³² Bi azterketa hauek ezberdinak badira ere, Iraultzen
teoria klasikotik nahikoa urrun daude: lehenengoan protago-
nismoa hartzen duten klaseak ez dira normalean onartuak
izan direnak; eta bigarrenean gatazka maila politikora (gaine-
giturara) bidaltzen da.

Guzti honek Iraultzen teoria, eta bere barnean Iraultza Bur-
gesa ~~aren~~, berritu behar dela erakutsi du, edo behintzat irtenbi-
de berriak aurkitu behar zaizkiola, eta horien artean interes-
garria iruditu zait “Historical Sociology” korronteko partaide ba-
tzuena gogoratzea, T. Scokpol-en eta E. Kay Trimbetger-ena ale-
gia. Hauek iraultza soziala eta “goitik” eragindako zenbait irault-
zen kasuak aztertuz eta konparatuz (Frantzia, Errusia eta
Txinakoak, alde batetik; Japoni eta Turkiakoak bestetik) zera
aurkitzen dute:³³ iraultzak eragiten dituzten arazoak ez dau-
dela egitura ekonomikoaren barnean sortzen diren kontrae-
san eta tirabira politikoetan. Kontraesan hauek bi arazo nagus-
i ren ondorio izango lirатеke, hala nola, kanpoko beste poten-
tzia batzuen konpetentzia (guda, presio ekonomikoen bidez...),
barruko ekonomiaren inperatiboak areagotuko lituzkeenak;
eta, bestalde, Estatuak klase meneratzailearen barnean horren
ondorioz sortuko lirатеkeen zatiketak. Beste aldetik, iraultzak
aurrera eramango lituzketen klaseak ez lirатеke izango tradi-
zionalki kontsideratu direnak, hau da, burgesia eta proletalgoa
(klase-burrukaren bidez), baizik eta, oro har, “goitik” eragindako

iraultzetan, aurreko erregimenetik zetozen talde burokratiko-militar batzuk; eta iraultza sozialen kasuan, klase--burruken bidez egin badira ere, talde gidariak uste izan den baino garrantzi handiagoa izango lukete, eta honekin lotura nekazalgoaren paper garrantzitsua aipatzen dute (marxistek askotan ahazten zutena), eta era berean aipatzen dute iraultzen ardura ez zutela hartuko inoiz produkzio-medioak kontrolatzen zituztenek. Eta azkenik, iraultza hauen emaitzei dagokionez, esaten dute Marx-ek uste zuela, gehienbat, aldaketek (azkarrenek behintzat) egitura aldatuko zutela, baina ikertzaile hauentzat Estatuaren egitura da gehienbat aldatzen dutena, beti burokratizatuagoa eta zentralizatuagoa irtetzen delarik prozesu iraultzailetik.

Iraultzen azterketa berri honetan, guttiz garrantzizkotzat dute arlo hauen azterketa sakonagoa (Marx-en teoriaren kontra nolabait): Estatuaren independentzia edo autonomia, ez dela egitura ekonomikoaren isladapen soila; nekazalgoaren egoera eta iraultzan nola parte hartzen duen; eta Estatuaren sistema internazionala (nolabait ere Wallerstein-en ideiekin lotuta), kapitalismoaren ezaugarri erabakior bezala (Estatuaren arteko kompetentzia oso inportantea izango litzateke iraultza baten porrota edo garaipena esplikatzeke...³⁴).

Nolabait ere, nahikoa tentagarria iruditzen zaigu iraultzen eskema hau Espainiako kasura zabaltzea: burgesia ahul bat, iraultzarik bultzatu ez zuen nekazalgo bat, aristokraziak goitik eragindako aldaketa moderatu batzuk, nazioarteko egoera oso berezi eta erabakiorra, etab., baina ez da momentua, ezta modua ere, datu asko falta bait zaizkigu. Aurreko eskemak bere akatsak eta hutsuneak baditu ere, eta aurki daitekeen ordezko eredu bakarra ez bada ere, ontzat hartu behar da, gu reustez, Iraultza Burgesaren eskema "klasikoa" eztabaidan jartzen ari dela, zaila bait da (eta are gehiago Espainiaren kasuan), esate baterako, prozesu horretan burgesia bat aurkitzea, iraultzaren protagonista nagusi bezala; eta aurretik datozen jarraipenak, argiagoak direla batzuetan, hausturak baino. Eta hau nabaritzen hasia da unibertsitateko programetan. Eztabaida moduko hau, Iraultza Burgesarena alegia, beste eztabaida zabalago batean murgiltzen ari da gero eta gehiago, "modernizazio" edo "eboluzio" prozesuak zer-nolakoak diren

deskribatzen saiatzen denaren barnean, eta hortxe iraultzen teoria batek bere lekua izango luke seguru asko; baina iraultzen teoria orokor bat, ez burgesa soilik, aldaketa mantsoak eta jarraipenak alde batera utzita, hausturak ere gertatzen bait dira (nahiz eta esan hauek gehienetan Estatu edo politika mailan gertatzen diren). Iraultzaren teoria hau beste zenbait gairen ondoan aztertu beharko litzateke: adibidez, Estatuaren papera modernizazio-prozesuetan, aurreko denboretako jarraipenen zergatiak bilatzea, ekonomiaren aurrerakuntzarekin dauzkan harremanak, etab. Baina guzti hau beste lan baterako gaia litzateke.

1. "En un determinado estado de su desarrollo, las fuerzas productivas materiales de la sociedad entran en contradicción con las relaciones de producción existentes, o lo que no es sino su expresión jurídica, con las relaciones de propiedad dentro de las cuales se habían movido hasta entonces. De formas de desarrollo de las fuerzas que eran, se convierten en trabas a esas fuerzas. Entonces se abre una era de revolución social. El cambio de la base económica trastorna más o menos rápidamente toda la colosal superestructura..." in Karl MARX: *Contribución a la crítica de la economía política*. Madrid, 1970, 37 or.

2. Cf. ALVAREZ JUNCO, José: "A vueltas con la Revolución Burguesa" in *Zona Abierta*, 1985, 36-37 zk., 81-106 or.

3. *Ibid.*, 90 or. eta hur.

DOBBen eta SWEETZyren arteko eztabaidarako ikus HILTON, Rodney: *La transición del feudalismo al capitalismo*, Barcelona, 1982⁴

4. Cf. PEREZ GARZON, Juan Sisino: "La revolución burguesa en España: los inicios de un debate científico 1966-1979" in TUNON DE LARA, Manuel: *Historiografía española contemporánea. X Coloquio del Centro de Investigaciones Históricas de la Universidad de Pau*, Madrid, 1980, 106 or.

5. *Ibid.*, 98 or. eta hur.

6. Adibidez, "En España la liquidación del Antiguo Régimen se efectuó mediante una alianza entre la burguesía liberal y la aristocracia latifundista, con la propia monarquía como árbitro, sin que hubiera un problema paralelo de revolución campesina. Lejos de ello, los intereses del campesinado fueron sacrificados, y amplias capas de labriegos españoles (...) se levantaron en armas contra la revolución burguesa y reforma agraria que se hacía a sus expensas, y se encontraron lógicamente, del lado de los enemigos de estos cambios..." in FONTANA, Josep: *Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*, Barcelona, 19752, 162 or.

Aipagarria da, ikuspuntu honen adibide eta laburpen ona delako, VILAR, Pierre: *Historia de España*, Barcelona, 1986, 22, 85 or. eta hur.

7. PEREZ GARZON, Juan Sisino: op. cit., 98 or. eta hur.; ALVAREZ JUNCO, José: op. cit., 99 or.

8. FONTANA, Josep: op. cit., 149-155 or.

9. SOLE-TURA, Jordi: *Catalanismo y Revolución Burguesa*, Madrid, 1974, 4 or. eta hur.

10. Honela idazten du: "Al secular erfuero de la burguesía industrial catalana por ejercer su hegemonía en el bloque dominante, sin conseguirlo en ningún momento, corresponde en el plano político e ideológico un planteamiento que va del asalto director al poder central (hasta el periodo abierto en 1868, en líneas generales) al asalto periférico (fase nacionalista)", *ibid.*, 14 or.

11. PEREZ GARZON, Juan Sisino: op. cit., 118 or. eta hur.

12. *Ibid.*, 129 or. SEBASTIAREN zita hau ematen digu: "Para 1834-1843 el milenario régimen feudal español se había derribado definitivamente, al quebrarse el sistema coercitivo durante una larga crisis, manifestada durante el bienio 1834-1835 y velozmente acelerada durante los ocho primeros meses de 1836. Es la tercera y definitiva fase del proceso revolucionario burgués (...) la revolución jurídica, aspecto capital de la revolución burguesa..."
13. MALUQUER DE MOTES, Jordi: *El socialismo en España 1833-1868*, Barcelona, 1977.
14. *Ibid.*, 37. or.
15. "... tuvo lugar prematuramente, es decir, antes de su propia madurez, a raíz del impacto de una serie de inducciones generadas desde el exterior...", *ibid.*, 50. or.
16. CLAVERO, Bartolomé: *Mayorazgo. Propiedad feudal en Castilla (1369-1836)*, Madrid, 1974, 412 or.
17. CLAVERO, Bartolomé: "Para un concepto de revolución burguesa" in *Sistema*, 13 zk., 1976, 47 or.
18. *Ibid.*, 39-42 or. Oso interesgarriak dira hemen ere sistema kapitalistaren aurretik Estatuaren iza-teaz edo ez izateaz planteatzen duena.
19. (El sistema de basarria) "...en la relación de señorío o relación económica feudal, entendida como aque-lla relación en que el trabajador (...) está sujeto (...) a una serie muy variada de derechos particulares superiores que benefician, directamente, a los sectores sociales dominantes, que suponen la expropiación jurídicamente consagrada del producto de su trabajo..." in Bartolomé CLAVERO: "Política de un problema: la revolución burguesa" in CLAVERO, B.; RUIZ TORRES, P.; FERNANDEZ MONTALBAN, F.J.: *Estudios sobre la revolución burguesa en España*, 3-48 or., Madrid, 1979, 29 or.
20. CLAVERO, Bartolomé: "Para un concepto...", op. cit., 43. or.
21. (La Revolución Burguesa consistiría en) "...la transformación integral —de régimen jurídico y de con-tenido 'socioeconómico'— del mismo DERECHO DE PROPIEDAD DE LA TIERRA, el cual de haber cons-tituido un derecho a la apropiación directa (...) del producto del trabajo ajeno (...) pasa a serlo tan sólo de participación indirecta, ya no coercitiva (RENTA DE LA TIERRA, que exige un régimen liberal de la propiedad)...", *ibid.*, 49 or.
22. MARTINEZ SHAW, Carlos: "Sobre el feudalismo tardío en España: algunas acotaciones a Bartolomé Clavero", in *En Teoría*, 1980, 4 zk., 163-186 or. Clavero-k erantzun bat zuzendu zion ere: CLAVERO, Bar-tolomé: "Sobre la idea de revolución burguesa: algunas puntualizaciones a Martínez Shaw", in *Zona Abierta*, 26 zk., 1980, 123-134 or.
23. FONTANA, Josep: "Sobre revoluciones burguesas y autos de fe", in *Mientras Tanto*, 1 zk., 25-32 or., 1979, 25 or.: "...yo considero necesario investigar con mucho detenimiento el periodo que va de 1823 a 1833, donde cree que se encuentran las claves para explicar lo que se legisla después."
24. Estrukuralismoaren inguruan eman zen eztabaida honetarako oso interesgarria da liburu hau: THOMPSON, E.P.: *Miseria de la teoría*, Barcelona, 1981.
25. FONTANA, Josep: "Sobre revoluciones burguesas y...", op. cit., 28-29 or.
26. Adibidez, ARTOLA, Miguel: *Antiguo Régimen y revolución liberal*, Madrid, 1978.
27. FERNANDEZ DE PINEDO, Emiliano: "Coyuntura y política económica" in FERNANDEZ DE PINEDO, E.; GIL NOVALES, A.; DEROZIER: *Centralismo, Ilustración y agonía del Antiguo Régimen (1715-1833)*, 9-173 or., Barcelona, 1984, 161-166 or.
- Aipagarria: "Fue un conflicto entre una clase en formación, la burguesía, y el resto de los estamentos privilegiados, fracciones de la nobleza y del clero, unos y otros numéricamente minoritarios en medio de una masa indiferente. De ahí que la sublevación de un pequeño ejército, de ciertas ciudades o una invasión exterior pudieran cambiar el régimen", 166 or.
28. POULANTZAS, Nicos: *Pouvoir politique et classes sociales*, París, 1971, 184-191 or.
29. FURET, François: *Pensar la Revolución Francesa*, Barcelona, 1980, 130-148 or.
30. MAYER, Arno J.: *La persistencia del Antiguo Régimen*, Madrid, 1984.
31. CALHOUN, Craig: "Industrialización y radicalismo social. Los movimientos obreros de Francia e In-glaterra y la crisis de mediados del siglo XIX", in *Zona Abierta*, 1985, 36-37, 179-178 or.
32. STEDMAN-JONES, Gareth: "La crisis de mediados de siglo y las revoluciones de 1848: un comen-tario crítico", in *Zona Abierta*, 1985, 36-37 zk., 179-198 or.
33. SKOCPOL, Theda; TRIMBETGER, Ellen Kay: "Revoluciones y desarrollo histórico del capitalismo a escala mundial", in *En Teoría*, 1981, 6 zk., 29-47 or.
34. Gure iraultza burguesaren kasuari dagokionez, zita hau interesgarria iruditu zaigu: "...Las revoluciones desde arriba o desde abajo que han contribuido a impulsar el desarrollo capitalista burgués, no han sido 'hechas por' una burguesía con conciencia de clase...", *ibid.* 44 or.